

Проф. др Слободан ВУКИЋЕВИЋ

ВРИЈЕМЕ И ПРОГРЕС У ЦРНОЈ ГОРИ – ДУГОРОЧНИ
ПРОЈЕКАТ ЦАНУ И УНИВЕРЗИТЕТА ЦРНЕ ГОРЕ
(завршна ријеч)

Поштовани академици, професори

Даме и господо

Научни скуп *Вријеме и Прогрес – Црна Гора на прелазу миленијума* представља Нови почетак, и то рекао бих Велики почетак, у методу наше међусобне научне и интелектуалне комуникације и сарадње ЦАНУ и Универзитета, као и њихове комуникације са друштвом и његовим институцијама.

Сматрајући да етика убјеђења и етика одговорности обавезује ЦАНУ и Универзитет Црне Горе да се на прелазу миленијума обрате себи и друштву са становишта властитог доприноса споју Времена и Прогреса на нашем простору, у наше вријеме и у нашем друштву, организован је овај научни скуп.

У припреми Скупа пошли смо од сазнања да Прогрес не постоји ван Времена, мада свако вријеме није прогресивно.

За цјеловито објашњење структурирања универзума природе и људског искуства неопходан је плуралитет погледа на свијет, плуралитет искустава: филозофског, научног, умјетничког, религијског, практичног, при чему се прогресивно испуњавање простора временом постиже само њиховим сусретањем, а не сепаратно, и не на основи антропоцентризма.

Богата духовност, високи научни ниво поднијетих реферата из: филозофије, друштвених, техничких, биомедицинских наука, естетике, етике, теологије и њихово сусретање кроз богату расправу представља велики допринос развоју систематске интердисциплинарне сарадње ЦАНУ и Универзитета Црне Горе. Принцип интердисциплинарности афирмисан је кроз богату, разноврсну, креативну и надарену културну размјену сазнања у скоро 50 поднијетих реферата и бројним расправама.

На *Научном скупу Вријеме и прогрес – Црна Гора на прелазу миленијума* потврђена је теза да је истинско научно сазнање неодвојиво од праксе, али и несводиво на праксу, да се „кретање, вријеме и прогрес своде на своје исходиште”, како рече академик Лековић. То су убједљиво показали поднијети реферати из биомедицине, техничко-технолошких истраживања, социолошких и економских истраживања, истраживања из области образовања, туризма, урбанизма, картографије, генетике и генетског инжењеринга, молекуларне биотехнологије, историје, теорије књижевности, у којима су саопштени резултати истраживања са ових простора. Посебно је значајно што су ти резултати дати у компарацији са резултатима свјетске науке у одговарајућим доменима и у контексту пуне гносеолошке структуре научног разумијевања од филозофских претпоставки, општих теоријских сазнања, емпиријских истраживања до њихове практичне примјенљивости.

Управо, циљ Скупа је био:

1. Самокритички процијенити колико су ове највише научне и образовне институције развојем филозофије, науке и умјетности допринијеле споју Времена и Прогреса у Црној Гори на прелазу миленијума;

2. Унапређење научне, интелектуалне мултидисциплинарне комуникације у ЦАНУ и Универзитету Црне Горе и комуникације са друштвом и његовим институцијама.

У свим доменима постигнут је неспоран напредак што је егзактно показано у саопштаним рефератима и бројним расправама.

Задивљујуће богата Природа Црне Горе забрињавајуће је оптерећена вјештачким везама на релацији људи-природа и далеко од коришћења тог богатства на принципима Еколошке државе. На Скупу је егзактно показано да постоје знатно веће могућности коришћења природе у складу са смислом постојања заједнице на начин који би обогаћивао и природу и људе.

У процесу трансформације Црне Горе нијесу најадекватније ангажоване, искоришћене и усмјерене властите снаге и средства и наравно, институције. Усмјеравањем приватизације у најочуванијим, најопремљенијим, најперспективнијим гранама привреде: пиварство, обојена и црна металургија, металопрерађивачка индустрија, туризам и др. на бази страног капитала, дугорочно се запоставља развој инфраструктуре из области науке и научноистраживачког рада, образовања и културе у Црној Гори, а тиме и суштински развој Црне Горе и њена достојанствена перспектива.

Структура знања коју продукује наш образовни систем или је сувише уопштеног карактера, или је уоквирена идеолошко-политичким концептима, тако да више прикрива, него што открива истину о цјелини природне и друштвене структуре Црне Горе. На овој основи је нарочито потребно критичко преиспитивање наше „школске науке” и њених образовних програма који данас обилују застарјелим појмовима и категори-

јама, уопштеним нивоом далеких од есенцијалности и егзистенцијалности Црне Горе тако да не могу значајније побудити и одиграти еманципаторску улоги свијести и сензибилитета ученика као субјекта образовног система. У таквој подијељености субјекта и објекта образовног система не настаје извор моћи који битно утиче на ток модерних идеја и акција. Поготово, промјене у образовању не корелирају са промјенама у другим областима и цјелином трансформационих промјена у постсоцијалистичкој Црној Гори.

Планови истраживачких коридора, регионални и просторни планови, урбани и рурални развој, планови подручја посебне намјене: туристичка подручја; водокомуникације; рударски басени; културна добра нијесу глобалним концептом постсоцијалистичке трансформације Црне Горе доведени до нивоа корелације која омогућава аутономно испољавање унутрашњих могућности свих области живота и рада у функцији општег добра и истовремено личних интереса свих грађана.

Релацију Вријеме-Прогрес у Црној Гори на прелазу миленијума није могуће креативно разумијевати без *теорије њраксе*, при чему вредносна начела као темељни критеријум цјелокупног оцјењивања и осмишљавања добијају истинску и истиноносну људску мјеру. Аксиолошке димензије се у овом односу Времена и Прогреса јављају, априорно и апостериорно, као претпоставке и као резултат. Тако сублимирамо праксу посредовану теоријом и моралом, ослобођену контемплативног- просторног и временског дистанцирања и холистичке униформности и глајхшалтовања.

У тој ситуацији долази до изражаја пуна слобода науке и научних институција, али и етика убјеђења и етика одговорности као друга страна слободе – одговорност за посљедице научног дјеловања.

Релација Вријеме-Прогрес претпоставља *Принцип квалитетности* у темељу своје есенцијалне визуре. Квалитет у свим областима живота и рада и на свим нивоима обезбеђује непосредно задобијање ауторитета и природно конституисање *елиџе* друштва. Национални интерес се у таквом концепту цјеловито сагледава са становишта унутрашњег и спољњег суверенитета земље.

Принцип квалитета је сигуран пут у демократизацију друштва, а не обрнуто.

Црна Гора наговјештава прелаз миленијума у којем је Вријеме, а не простор, њена есенцијална одредница. Отварају се привредне, културне и политичке везе са свијетом.

То мора пратити процес конституисања Црне Горе као модерне заједнице грађана у којој ће истовремено бити на дјелу: слобода, рационалност, предузетништво и мотив постигнућа, научни и културни развитак, социјална правда као основ за извођење свих моралних вриједности. Ни један од ових елемената не може имати свој пуни смисао, значај и значење независно један од другог.

Концепт *консоцијативне демократије*, у којем културни образац већинске нације не изазива конфликт, тиме добија реалну основу и перспективу.

Неспорно је да се Црна Гора налази у зони периферије, али је при томе веома важно наше поимање центра. Центар данас можемо појмовно и категоријално идентификовати на дисперзивној основи: силе, науке, културе, религије, традиције и то у есенцијалном и егзистенцијалном смислу. Ни један центар се не смије третирати само као центар силе и моћи. Наука, техника и технологија, привреда, култура су неспорно достигнућа развијених друштава који чине прогресивне садржаје полицентричне структуре савременог друштва. Према томе, много је битније пронаћи *modus vivendi* нашег бивствовања у условима постојања актуелних цетара моћи и силе, него истраживати и предвиђати њихову скору пропаст и заносити се евентуалним доприносом у том чину.

Трансформација Црне Горе као аутентична друштвена промјена са позитивним посљедицама може бити остварена само ако се цјеловито проучи и осмисли. Наравно, поред тога мора се одвијати перманентна активност на еманципацији свијести и сензибилитета грађана да прихвате и саморазумију концепт трансформације и реализују га својим егзистенцијалним избором.

ЦАНУ и Универзитет Црне Горе су Начним скупом *Вријеме и Проџрес – Црна Гора на прелазу миленијума* створили значајну основу за систематско научно, културно и образовно ангажовање у процесу прогресивног кретања Црне Горе на прелазу миленијума чврсто убијеђени да су интелектуално и морално способни и спремни да на тај начин обогате и себе и Црну Гору.

Резултати *Научног скупа Вријеме и Проџрес – Црна Гора на прелазу миленијума* представљају сасвим солидну филозофску, теоријску, емпиријску и методолошку основу да ЦАНУ и Универзитет Црне Горе у свом програму рада установе дугорочни *пројекат* фундаменталног научног истраживања са темом *Вријеме и Проџрес у Црној Гори*.

Резултати овог *пројекта* могли би се саопштавати научној и широј јавности периодично – рецимо сваке треће године.

Центар научног интересовања ће бити проучавање Црне Горе ради саме Црне Горе, и објашњење Црне Горе помоћу ње саме. Проучавање Црне Горе на тај начин откриваће све њене есенцијалне и егзистенцијалне садржаје, манифестне, и оне који се „скривају” у дубину њеног бивствовања и уз то дати неопходну епистемолошку основу за компаративна истраживања. Тако би афирмисали праксу да се на основу резултата одређене науке и свих заједно на домаћем терену излази на међународну сцену. У том контексту и на тој релацији перманентно би се откривале шансе за укупан развој Црне Горе уз очување њене природе, уважавање сопствених кадровских потенцијала и рационално коришћење расположивих средстава.

Цјеловити *научни тим* имао би своје подструктуре по појединим областима науке и специфичним областима живота и рада.

Овим се жели дати допринос заснивању *научне пoлиџике* која треба да буде дио опште политике друштва.

Основни задаци *научне пoлиџике* су: 1. стварање што повољнијих услова за развој науке, особито њених дјелова којима се придаје већи значај и 2. усмјеравање науке да доприноси остварењу усвојене замисли о друштвеном, привредном, културном и политичком развоју, ангажованим учествовањем у рјешавању разних друштвених проблема, нарочито оних којима се придаје стратешки значај.

Научна пoлиџика на овим основама произвођила би интеграционе процесе у оквиру ЦАНУ и Универзитета Црне Горе, њиховој организованости и организованости науке у Црној Гори уопште сходно интеграционим процесима науке и научних институција у савременом свијету. Валоризација *научне пoлиџике* на бази „улаза” и „излаза”, то јест онога што друштво улаже и онога што друштво добија од науке, уважила би све специфичности: потребно вријеме за развој науке у одређеној области; захватање не само егзистенцијалних него и есенцијалних потреба у развоју науке и образовања; институционалну организованост; чињеницу да је врло тешко, често немогуће, брзо утврдити праву сазнајну вриједност резултата науке.

Најефикаснија и најодговорнија провјера скициране *научне пoлиџике* може се реализовати прихватањем Научног пројекта *Вријеме и Прогрес у Црној Гори*.

Уколико надлежни државни органи прихвате ову иницијативу, ЦАНУ и Универзитет Црне Горе би приступили разради назначеног пројекта, а затим његовој реализацији.

